

- 1113 Bulletin: Kóder...
- 1114 *eller* || och
- 1115 The mountain tops called Kader, Korom, Kobur, Kyrka and Toros Taskyl belong to a highland area in the Saján Mountains. Лисовский 1894. (TS)
- 1116 In *Morgonbladet* "Forts. härnäst" from the mscr, but there is no continuation. However, see Castrén 1848b: 317–320; 1848a; 1848g and the diary notes beginning from p. 1367.
- 1117 The mscr in SKSA A721 is a notebook of 56 pages of ca. 15 x 22.5 cm. It has the pencil-written title: *Till Assess[or] Rabbe*. This is followed by the title *Rese-anteckningar*. This travel report does not belong together with the ones numbered I and II. Castrén sent it to Sjögren from Irkutsk on 12/24 August 1848. The report was published in *Morgonbladet* 99/1848 and 5, 7, 8/1849 (28 Dec. 1848, 18, 25, 29 Jan. 1849) and Castrén 1855: 387–409. It appeared in German in the *Bulletin* of the Academy of Sciences in St Petersburg. Castrén 1848i; 1848–1849. Cf. from p. 1482 on.
- 1118 It is uncertain if this number is in Castrén's own hand.
- 1119 The governorate centre on the River Angara west of Lake Bajkal at N52°16'24" E104°17'3". The Cossack fort of Irkutsk was founded in 1661 and it was awarded the privileges of a town in 1686. The Governorate of Irkutsk was founded in 1764. In Castrén's time Irkutsk had ca. 14,000 inhabitants and it was also an industrial centre. Статистическія таблицы: 14; Губернии

43 wänder sig derpå äfwen åt öster. Det är på denna gren, wi 43 nu ega vår ståndpunkt, och tätt inwid vår sida reser sig den skyhöga, snöomhöljda bergstoppen *Káder-taskyl*¹¹¹³. På något afstånd warseblifwa wi flere andra lika höga och med stora snömassor betäckta bergstoppar eller¹¹¹⁴ taskyler, såsom *Korom-*, *Kyrky*, *Kodur-*, *Ala-taskyl* m. m.¹¹¹⁵ Om nästan alla bland dessa taskyler kan vår Tatariska följeslagare förtälja någon forntida sägen, men här wilja wi endast anföra hans berättelse om Toros-taskyl, hvilken utan tvifvel äger en historisk grund.

"Toros hette en Sojotisk man, som lefde för 200 år tillbaka och betalte skatt åt den Chinesiske Kejsaren. I afsigt att undandraga sig denna skatt beslöt 44 Toros att flykta till 44 Sibirien med sin hela slägt utgörande 35 personer. Häröfwer uppretade gåfwo sig Sojoterne att förfölja sin[a] undanflyende landsmän. Då Toros märkte att fienden stod honom bak hälarne, uppsteg han på den efter honom benämnda Toros-taskyl och banade sig i största hast en wäg uppför berget, som ännu skall wara synlig och af Tatarerne benämnas Toros' wäg. Kommen på den branta klippspets, radade Toros några stockar wid klippans rand, fastband dem med starka remmar och uppstaplade mot stockarna en hög af stora stenar. Så snart de förföljande hunnit under klippan, afskar Toros alla de remmar, som uppehöll stockarna och 45 stenhögen. Wid det nu timade stenregnet 45 omkommo fienderna till sista man, men Toros och hans slägt fortsatte lyckosamt sin wäg till Amyl, der de sedan lefde i sänja och frid med Matorerne."

Medan jag lyssnade på Tatarens berättelser, hade oss ovetande ett digert åskmoln samlat sig öfver våra hjessor. Plötsligt skrällde i luften ett slag, så starkt att det colossala berget tycktes svigta under våra fötter. Förskräckta rusade alla på sina hästar, och nu bar det af i fullt strek utför Ural in på det Chinesiska området.

(Fortsättning härnäst)¹¹¹⁶

❖ 1 ❖ **24** *Rese-anteckningar.*¹¹¹⁷III¹¹¹⁸

Solen höll jußt på att kaſta ſina ſiſta aftonſtrålar öfver de guldfärgade kyrktornen i Irkutsk¹¹¹⁹, då jag den 1. Mars [g. ſt.] ilade ut ifrån ſtaden med ett¹¹²⁰ ſpann af tre ſnabba poſthäſtar¹¹²¹. Wid min ankomſt till Bajkalska tullen twingade mig wakten att göra en half timmas uppehåll, hvarunder ſkymningen redan inbröt, och då jag omsider nådde Angara, kunde ögat icke urſkilja annat än de dunkla konturerna af flodens berguppfyllda ſtränder. Ur ſtånd att göra några reſe-iakttagelser¹¹²² under färden på den frejdade Angara-ſtrömmen, lyſsnade jag till tidsfördrif på min formans ❖ muntra ſånger och monologer. Det dröjde ej länge förrän jag anlände till närmaſte ſtation och ännu långt före midnatten hade jag tillryggalaggt de 60 verſt, ſom utgöra afſtåndet ifrån Irkutsk till Bajkal.¹¹²³

Ehuru det på de wanliga poſtstationerna ſäl- lan kan blifva fråga om någon nattro, ansåg jag likwäl för rådligt att afbida morgonen i en ſtation-ſtuga, förrän jag begaf mig ut på det Bajkalska ”hafvet”.^{lxxxiv} ¹¹²⁴ En f.d. Polſk Öfwerſte hade den artigheten att underhålla mig en ſtor del af natten¹¹²⁵ med ſannfärdiga¹¹²⁶ berättelser om ſina

lxxxiv. I dagligt tal förekommer Bajkal meſt under benämningen af haf, Ruſs. море, Bur[ätiska] *talai*. Ordet Bajkal är af Mongoliſk härkomſt och betyder vi vocis den *rika floden*.

Российской империи: 112; Дулов & al. 2008.

Reinhold Ferdinand Sahlberg had travelled in the same region in 1842 until he left Irkutsk for the west in January 1843. Sahlberg 2007: 346–433 (TS)

1120 *ett* [...] *tre* || *tre*

1121 *post-/hästar*

1122 *rese-iakttagelser* [...] *färden* || *rese-iakttagelser*

1123 The Angara runs from Lake Bajkal to the Enisej. Its mouth in the Bajkal is at N51°52'22" E104°49'15". (TS)

1124 In Castrén 1848i: 302 there is a further note here by the translator (Anton Schiefner?):

“Ist diese Herleitung richtig, so liegen die beiden Mongolischen Wörter *باجان* *bajan* „reich“, und *باجال* [correctly *باجال*] *ghool*, „Fluss“ der Etymologie zu Grunde Bei Sanang Setsen, *Geschichte der Ostmongolen* u. s. w. S. 86 u. sonst heisst der See *باجال مین* *baighal muren* (Strom).”

The History of the Eastern Mongols by Sanang Setsen (Secen Sagang) written in 1662 and published with a German translation by I.J. Schmidt in St Petersburg in 1829. Ssanang 1829: 299. (TS – JJ)

1125 *natten* || *den*

1126 *sannfärdiga berättelser* || *berättelser*

- 1127 getskinns-/tröja
 1128 *betäckte* || ~ ännu
 1129 The largest indigenous ethnic group of the Lake Bajkal region both in Castrén's time and today. The Buryats speak a Mongolian language. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#Buryat (TS)
 1130 The Evenki, speaking a Turkic language. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#Evenki. (TS)
 1131 The town of Kjaxta (Ru.)/Hjaag-ta (Bur.)/Hiagt (Mong.) is situated at the present-day Russian-Mongolian border at N50°21'19" E106°27'0". Until 1858, the town of Trojckosavsk and the border station of Kjaxta were the only places where trade between China and Russia was allowed. It faced the Chinese trading site of Majmačin on the opposite side of the border. Страницев 2009. R.F. Sahlberg visited Kjaxta in December 1842. Sahlberg 2007: 416–422. (TS)
 1132 Verxneudinsk, originally called Udinsk, present-day Ulan-Udè, where the River Udè (Burj.)/Uda (Ru.) flows into the River Selenga at N51°49'29" E107°34'58". It was founded in 1666 as a Cossack fortress and before long became a leading centre of Russian-Chinese trade. Паликова 2009. (TS)

3 dueller och öfriga bedrifter – en artighet för hwilken han dock småningom började fordra af mig en wedergällning i re³da peningar. Att öfwersten verkligen war i behof af en allmosa, derom wittnade mera än tillräckligt hans utslitna getskinns[-]tröja¹¹²⁷, men på mig gjorde likwäl denna anhållan ett så obehagligt intryck, att jag innan kort lät förespänna hästarna och ännu före solens uppgång fortsatte min resa.

Skymningen och en tjock dimma betäckte¹¹²⁸ både hafvet och Angara-floden. Morgonen war i början lugn, men wid solens uppgång hof sig en häftig östanwind, som jagade hvirflande snömoln utmed det smala hafwet. Förjäfwes skärpte jag min blick för att mäta höjden af de berg, hvilka sades fortlöpa å ömse sidor om hafwet; jag kunde i det häftiga yrwädet med möda skönja den branta klippvägg, wid hvars sida wägen framskred. Min⁴ skjutskarl förtäljde emellertid att bergen både norr och söder om Bajkal på en klar och wacker dag äro lätta att öfverskåda från hvarje punkt af hafvet, men att ögat åt öster ej träffar något mål. Om strändernas beskaffenhet yttrade han för öfrigt, att de rundt omkring hela Bajkal bestodo af skrofliga, klippuppfyllda berg. Med anledning häraf sade han det för Ryska Coloni⁵ster ej hafwa warit möjligt att få ett stadigt fotfäste wid hafwets stränder, hvilka derföre nästan öfwerallt woro lemnade till pris åt Buräter¹¹²⁹ och wilda Tungus-slågter¹¹³⁰. Så otillgängliga äro i sjelfva werket de Bajkalska stränderna att man allt intill denna dag ej förmått bana en sommar-wäg ifrån Irkutsk till Kjachta¹¹³¹ och Werchneudinsk¹¹³², i följe hwaraf både posten och alla resande, som ej wåga anförtro sig åt det stor⁵miga hafvet, som sommaren nödgas bana sig fram hela sju stationer med ridhästar. Wintertiden kan man deremot icke önska sig någon bättre wäg än den som ifrån Irkutsk leder öfver Bajkal till Werchneudinsk. De oupphörliga stormarna bortsopa nästan all snö från

hafvet och på den glatta isen framskrider färden med beundransvärd snabbhet. Ehuru owädret gjorde något uppehåll i min resa, hade jag likväl under loppet af fyra timmar sett mig förflyttad ifrån den ena stranden af hafwet¹¹³³ till den andra, och hela min Bajkalska resa, belöpande sig till 130 verst, medtog knappt tio timmars tid.

I och med detsamma jag lemnat de Bajkalska omgifningarna bakom ryggen, antog landet ett wida gladare utseende. Bergen hade wäl ännu icke förswunnit, men de förekommo mig nu mindre dystra och skrofliga än wid stränderna af Bajkal. Dessutom utbredde sig öfwerallt större och smärre slätter, och på dem sågos talrika byar, hvilka genom sin välmåga buro wittne om landets fruktbarhet. Wid den allmänna farvägen bestodo inwånarne af idel Ryssar, men på sidorna sades den Burätiska befolkningen wara wida öfwerwägande. Tunguser och Sojoter funnos alldeles icke i denna nejd.

Om äldre, förswunna folkslag ägde man ännu¹¹³⁴ här inga muntliga berättelser, men ur skriftliga urkunder inhemtas att den Mongoliska befolkningen, ehuru redan i urminnes tider bosatt på orten, likväl icke warit det¹¹³⁵ Bajkalska landets äldsta inwånare. Det uppgifwes att den första Mongoliska colonie, som under anförande af Burtutschino¹¹³⁶ anlände till den ”stora floden Bajkal”, i dess närhet träffade ett folk, som benämnes *Bite*¹¹³⁷. Min källa lemnar ingen vidare upplysning om det nyssnämnda folket, men många både lärda och olärda Buräter har jag hört yttra den förmodan att ifrågawarande *Bite* torde warit Kirgiser d. ä. en Turkisk *štam*.^{lxxxv} ¹¹³⁸ Namnet¹¹³⁹ *Bite* har wäl redan förswunnit ur folkets minne, men att Kirgiserne före Mongolernes ankomst warit boende i landet, är

lxxxv. Såsom bekant är, har man welat tillämpa detta namn, som äfven läses *Bida*, på Mongolerna, se *Klaproth*, *Asia polyglotta pagg.* 258 etc.

- 1133 *hafwet* || Ba[jkal]
 1134 *ännu här* || här på orten
 1135 *det [...]* *landets* || landets
 1136 *Bulletin*: Burte tšchino

Borte-Čino (“ash-grey wolf”) together with his wife Xo-Maral (‘light chestnut doe’) were the mythical ancestors of the Mongols, first mentioned in a chronicle from 13th century. Неклюдов 1987a; Елисеева 2001–2016: Борте-Чино (<http://mifolog.ru/mythology/item/foosoo/eo000857/index.shtml>). (TS)

- 1137 Castrén originally placed the next footnote here.
 1138 Castrén refers in his footnote to Klaproth 1823.

In Castrén 1848i: 304, the translator added his note here: “Hiemit vergleiche man Sanang Setsen a. a. O. und dazu die Anmerkungen von J. J. Schmidt, wie auch des Letztern „Forschungen u. s. w.“ S. 33 folg. u. S. 70.” He refers to Isaac Jacob Schmidt (1779–1847), a scholar specialized in the Mongolian and Tibetan languages. *Deutsche biographische Enzyklopädie* 9: 43 [Schmidt, Isaak Jakob] (TS)

- 1139 Cf. the mscr fragment KK Coll 539.26.19, see p. 941–943.

- 1140 *stenkummel* || jordkum[mel]
 1141 Khirigsuur, cf. p. 1499.
 1142 *stammar* || folkslag
 1143 It is unclear which river Castrén meant. There are several rivers called Xasuj-Jaxa in Russia, but they all belong to the catchment area of the Ob'. (TS)
 1144 The River Purja runs to an artificial lake at N55°58'34" E103°9'38" and from there onward to the River Angara. (TS)
 1145 The River Aga runs into the River Onon at N51°31'51" E115°50'8". The Onon belongs to the catchment of the River Amur. (TS)
 1146 The River Karenga runs into the iver Vitim at N54°27'41" E116°31'1". They belong to the catchment of the River Lena. (TS)
 1147 Castrén meant the River Janga, a tributary of the River Kan in the catchment of the Enisej. (TS)
 1148 The River Garga to the Barguzin, see p. 1487.
 1149 Selenginsk is situated northwest of Verxneudinsk (Ulan-Udè) at N52°0'0" E106°51'55". (TS)
 1150 -25° C.
 1151 *blottställda* || utsatta
 1152 *nämnda* || sådan[a]
 1153 -35-50° C.
 1154 *några [...]* *dröjsmål* || dröjs[mål]
 1155 *wid* || uti
 1156 The village of Gusinoe ozero is at the south-western end of a lake of the same name at N51°7'1" E106°16'6". (TS)
 1157 Below, Castrén applies throughout the concepts of the Christian church to a Tibetan Buddhist temple and the Tibetan Buddhist system of philosophy.

Despite the predominant position of the Buddhist religion

åtminstone wid Selenga en allmänt gängse tradition. De talrika stenkummel¹¹⁴⁰ eller kurganer, hvilka förekomma på den Selenginska steppen, tillskrifvas uttryckligen Kirgiserne och benämnas äfven på sina ställen, i synnerhet väster om Selenga *Krigit-ür* d. ä. Kirgisbon eller boningar.¹¹⁴¹ Låt äfwen wara att ifrågawarande minnesmärken i sjelfwa werket icke

❖ 8 äro af Kirgisisk upp❖rinnelse, så qwarstå dock till stöd för traditionen många ifrån Turkiskan lånade ortsnamn, t.ex *Kuda*, *Kudaj*, *Kudarej* (af stammen *Kudaj*, *Gud*), *Tura*, en benämning på många berg och floder, som bewisligen är af Turkisk härkomst o. s. v.

Utrymmet tillåter mig ej att här omtala alla de mundtliga och skriftliga berättelser, hvilka blifvit mig meddelade af Buräterne till upplysande af de folkrörelser, som i forntiden ägt rum uti den Bajkalska nejden. I förbigående will jag endast anmärka, att man hos Buräterne ej finner några egendommiga traditioner om Tschuderne, utan alla deras berättelser om detta ryktbara fornfolk äro lånade af landets Ryska befolkning. Öfwerhufvud är det i nejden af Bajkal ganska svårt att uppvisa spår af några andra folkslag, än Turkar, Mongoler och Tunguser. En mängd ortsnamn tyckes likväl ❖ antyda, att äfwen Finska och Samojediska stammar¹¹⁴² i en aflägsen forntid warit här hemma stadda. Dessa ortsnamn äga wäl icke alltid någon betydelse, men deras ljudbyggnad och i synnerhet den omständighet, att samma namn tillika förekomma inom de af Finska och Samojediska folkslag bebodda områden, berättiga mig till att förmoda dem wara af ett Finskt-Samojediskt ursprung. Sådana ortsnamn äro bland andra: *Uda* (Sam[ojediska] hand, arm), *Ut*, *Konda*, *Bachta* l. *Bochta*, *Chasui*¹¹⁴³ (Sam. torr), *Narym* (Ostj[akiska] kärr), *Purja*¹¹⁴⁴, *Aga*¹¹⁴⁵, *Selenga*, *Karenga*¹¹⁴⁶, *Janga*¹¹⁴⁷, *Karga*¹¹⁴⁸ o. s. v.

Efter denna korta utflykt återkommer jag till min resa, som ifrån stränderna af Bajkal utan

- uppehåll fortgick till Werchneudinsk och derifrån uppför floden Selenga till den lilla staden Selinginsk.¹¹⁴⁹ I nejden af sistnämnda stad öfverraskades jag d. 4 Mars helt oförmodadt af bar mark och dammande landsvägar. Boskapen betade på steeperna och herdarna redo af och an för att upprätthålla ordning i sin fyrfota här, som bestod af hästar, kor, får, getter och kameler. Mycket liknade sig till vår, men gräset war ännu grått, fönsterrutorna frusna och thermometeren förkunnade -20° R¹¹⁵⁰. Såsom man här af kan sluta, hade jußt icke den öfverdrifna värmen varit drifvornas bane, utan bristen på snö sades härröra af steepernas egen saltartade natur å ena sidan och deras skoglösa, för stormvindar blottställda¹¹⁵¹ beskaffenhet å den andra. Af nämnda¹¹⁵² orsaker finnes till och med i midvintern alls ingen snö i Kjachta och på många andra orter bakom Bajkal, der kölden ofta uppgår till $30-40^{\circ}$ R¹¹⁵³. Landtmannen sätter ett högt värde på en sådan local, emedan han här kan walla sina hjordar hela året om på steeperna och följakteligen har föga omak med höbergningen; men för hvar och en annan wore twifvelsutän en snöbetäckt mark wida kärare än de askgrå steeperna med sina stormande windar och sin yrande flygsand. Åtminstone kände jag mig rätt illa till mods, då nödvändigheten tvingade mig att ifrån Selinginsk fortsätta resan med sommar-equipage, och jag ansåg det för en verklig lycka att efter en resa af 30 verst få anledning till några¹¹⁵⁴ dagars dröjsmål wid¹¹⁵⁵ den Gusino-oserska¹¹⁵⁶ Burät-kyrkan¹¹⁵⁷. Då denna kyrka eller datsan¹¹⁵⁸ står under uppsigt af sjelfva den Burätiska Erkebiskopen (Bandida Chamba)¹¹⁵⁹, tor[de] det ej wara öfwerflödigt, att wi egna den samma några ögonblicks uppmärksamhet.¹¹⁶⁰
- Den Gusino-oserska datsanen¹¹⁶¹ äger ett ganska fördelaktigt läge, der den reser sig wid stranden af en widsträckt insjö (Gusinoje osero) på en stepp, som begränsas af wackra höjder. Kyrkan

among the Buryats and its efforts to efface the older shamanistic myths, the traditions could survive by adopting external forms from Buddhism and blending with it. The Tibetan Buddhist system of beliefs, therefore, owes a great deal to the earlier shamanistic traditions of Mongolia. Hoffmann 1967 passim; Heissig 1980: 3, 6–23, 43; Tucci – Heissig 1970: 338–347; Жуковская 1987. (TS)

1158 The *datsan* is a Tibetan Buddhist monastery and educational institution. See Галданова & al. 1983: 34–45 on the *datsan* as a building p. 45–64. (TS)

1159 In Castrén 1848i: 305 there is the translator's footnote:

“Dieser Name ist aus einem Sanskritwort und aus einem Tibetischen entstanden, nämlich *Candida* aus *Pandita* und *Chamba* aus མཁན་པོ་ *mkhanpo*, was dem Sanskritworte *Upādhyāja* entspricht. Auch *Datsang* ist Tibetischen Ursprungs (ལྷ་ཚང་ [correctly ལྷ་ཚང་], was die Mongolisch-Tibetischen Wörterbücher durch *مرکز جمع* ‘Versammlungsort’ wiedergeben.)”

The Xambo-Lama is the director of a *datsan*, an older monk and teacher, and the Pandito Xambo is, as Castrén states, the head of all the *datsans*. At the time of Castrén's visit, the Pandito Xambo was Šojbon Ešizamsuev, and his residence was in fact at the Gusinoe ozero (Tamčín) *datsan*. Wikipedia: Xambo-лама, <https://ru.wikipedia.org/wiki/Xambo-лама>. (TS – JJ)

- 1160 See also p. 1489–1493.
- 1161 The datsan on Lake Gusi-
noe was founded in the 1740s
or 1750s and it was the centre
of Buryat Buddhism until the
1930s. Галданова & al. 1983: 21.
(TS)
- 1162 *hvilket* || som
- 1163 *hvälfver* || höf
- 1164 *mera* || ganska
- 1165 *Burxan* is a Mongolic name for
a Buddha. Неклюдов 1987b.
(TS)
- 1166 In Castrén 1848i: 306 *Maid*
(Maitreja). The *Maitreja* is a
future Buddha coming to the
earth to teach the real *dharm*
Tcheuky Sènguè 2002: 95–96;
Мялль 1988a. (TS)
- 1167 Meaning Shakyamuni (Castrén
1848i: 306: Çâkjamuni) or the
historical Buddha, Siddhârtha
Gautama. Tcheuky Sènguè
2002: 81; Мялль 1988b. (TS)

består af en ansenlig trädbyggnad, som i likhet med våra korskyrkor är försedd med tvenne flyglar. Både framför och bakom kyrkan finnes en liten utbyggnad, af hvilka den främre bildar förstugan och den baktill belägna sakristian. Ännu framför förstugan ser man ett tak, som hvilkar på en mängd pelare och är försedd med talrika prydnader i Asiatisk smak. Det sammanhänger med sjelfwa kyrktaket, hvilket¹¹⁶² liksom i wågor hvälfver¹¹⁶³ sig öfwer kyrkans skillda afdelningar. Takets höjd är ganska betydlig, då deremot wäggarna äro mera¹¹⁶⁴ låga. Öfwerst på taket höjer sig ett betydligt antal större och smärre bleckbeslagna torn, hvilka i solskenet omstråla 13 datsanen med en Guda-glans. Taksparrarna löpa widt ut ifrån wäggen och hvila på en rad af colonner, hvilka ej sträcka sig ända ned till marken, utan stöda sig emot en med grundwalen jemnhög brädgång, som ifrån yttre sidan omgifver hela kyrkan. Enligt hvad den oss beledsagande Laman upp-
gifver, pläga Presterne läsa böner på denna gång, under det de i en långsam procession skrida omkring kyrkan.

Tätt inwid datsanen stå i en liten grupp ej mindre än 16 smärre kapell (suma), somliga med fyra, andra med åtta wäggar, alla försedda med små, spetsiga torn, och liksom datsanen omgifna med trädstaketer. I dessa kapell firas Gudstjenst wid wissa särskildta högtidligheter. Kapellen innehålla böcker, målade och gjutna helgonbilder eller burchaner¹¹⁶⁵, gjorda offer, särskildta till den Buddhaiska Gudstjensten hörande redskap o. s. v. I ett af kapellen wisade man mig en med trädhäst förespänd wagn, som sades wara bestämd till emottagande af den Messias eller Maid¹¹⁶⁶, som efter Schigimuni¹¹⁶⁷ komma skall.

Efter att med en flyktig blick hafva öfverskådat de talrika kyrkbyggnaderna, wilja wi nu med Chamba-Lamas tillåtelse göra ett besök i sjelfwa templet. Må wi ej fasa för de tvenne lejonerna, som

med widöppna gap bewaka ingången och synas vara färdiga att rusa till anfall; – ”de äro”, försäkrar oss vår Lama, ”gjorda af lera och tillfoga oss ingen skada”. Komna in i kyrkans första afdelning: förstugan se wi väggarna uppfyllda med svärd, panzar, lejona-hudar, björn- warg- och filfras-skin, hvilka

15 blifwit upphängda till offer åt burchaner¹¹⁶⁸ne. Midt i rummet står en låda, hvilken är så inrättad att den kan wridas omkring, hvarunder ett plinglande ljud låter höra sig ur några wid lådan befintliga små klockor. Denna låda kallas af Buräterne *kurda*¹¹⁶⁹ och säges wara uppfylld med *mani*¹¹⁷⁰ samt andra böner, skrifna och omskrifna tusende sinom tusende gånger. Hwar och en, som inträder i kyrkan, wrider omkring kurdan och läser derunder sitt *mani*, genom hvilken handling själen enligt Presterne försäkras skall blifwa renad ifrån synd.

Ifrån förstugan leder oss en smal gång genom hela den egentliga kyrkan. Å ömse sidor om gången se wi åtskilliga bänkrader, hvilka löpa utmed långsidan af kyrkan. Främst i hwardera raden stå några med rödt kläde öfverdragna stolar, hvilka äro bestämde för Chamba-Lama, Schiretü och andra

16 högre uppsatta Prester, då deremot bänkarne under¹¹⁷¹ Gudstjensten upptagas af det lägre Presterskapet.^{lxxxvi} Kyrkan är inwändigt uppfylld med pelare; ifrån taket nedhänger en tallös mängd hvita och gula sidenrimsor; på väggarne ser man talrika målningar, föreställande särskildta burchaner; wid¹¹⁷² de twenne första bänkraderna ligga på bänkar och golf pukor, trummor, pipor, flöjter, metallskifvor¹¹⁷³ och andra skrällande instrumenter.¹¹⁷⁴ Midt på ljusa dagen herrskar i kyrkan en half skymning, ty fönstren äro både små och det inträngande ljuset betages dessutom af pelare, sidenrimsor m. m.¹¹⁷⁵

lxxxvi. För åhörarne finnas inga säten, utan de intaga en stående ställning wid dörren antingen innan- eller utanför kyrkan.

1168 står || befinner

1169 Prayer wheel, Bur. *kürdün* (*kürden* > *kurden/hurden*, ‘rotate’). (JJ)

1170 In Castrén 1848i: 306–307, the translator has his footnote here: “Darüber vergleiche man den vierten Band dieses *Bulletin*’s S. 330 folg. Es ist die bekannte Formel *Om mani padme hûm* gemeint.” He refers to *Bibliothèque bouddhique ou Index du Gandjour de Nartang, composé sous la direction du Baron Schilling de Canstadt*, read at the Academy in November 1847.

Mani means ‘jewel’, an abbreviation of the mantra ‘om mani padme hum’. It can mean either this mantra, a stone on which the same text is engraved or a prayer wheel with the same mantra. (JJ)

1171 under [...] *upptagas* || *uppta*[gas]

1172 wid || framför

1173 *metallskifvor* || 1. ~, <----> || 2. ~, koraller

1174 On the most common musical instruments used in a Tibetan Buddhist ceremony and the different ways of playing them in different contexts, Tucci – Heissig 1970: 135–136; Keilhauer – Keilhauer 1985: 192; on Tibetan Buddhist symbolism, Hoffmann 1967: 54–65. (TS)

1175 Various objects with a symbolic function in the temple, Tucci – Heissig 1970: 140 (Fig. 6). (TS)

- 1176 The music and way of playing depend on the kind of liturgy being performed and the kind of deities for which its meant: for peaceful deities it is played softly and ‘in rageful manifestations’ more violently. Tucci – Heissig 1970: 135–136; Keilhauer – Keilhauer 1985: 192. (TS)
- 1177 There are different liturgies depending on the different parts of the *tantra* cycle. Tucci – Heissig 1970: 137–139. (TS)
- 1178 *naturligtvis icke* || ej
- 1179 *Höger* || Wenster
- 1180 Maitreja
- 1181 Aryapalo. Tcheuky Sènguè 2002: 342. (TS)
- 1182 Translator’s footnote in Cast-rén 1848i: 308:
 “Was es mit dem *Lama-Tschodba* für eine Bewandniss habe, ist nicht leicht zu entscheiden, da der Name nicht ganz genau wiedergegeben zu sein scheint. *Arjabala* ist nach dem Wörterverzeichniss *Lishigurkhang*, Blatt 206 aus *Arjâvalokita*, der unter dem Namen *Avalokiteçvara* bekannter ist, corrupirt. *Naidan* ist das Tibetische གནས་བརྟན་ *gnas-brtan*, im Sanskrit *Sthavira*; s. Burnouf, *Introduction à l’histoire du Bouddhisme*, S. 289. Die Sechzehnzahl bezieht sich auf die grossen Lehrer, die nach, die nach dem Dahinscheiden *Kâçjapa*’s, des Nachfolgers *Çâkjamuni*’s im Lehramte, als Verkünder der Lehre nach den verschiedensten Gegenden ziehen.”

Wid vårt inträde i kyrkan sitta nära 40 Präster på de två främsta bänkarna å ömse sidor om gången. De sitta der med korslagda armar och ben, 17 klädda i ljusröda och gula talarer. De äro lika orörliga såsom sjelfva burchanerne, hvilkas lof de förkunna i en sång, som för ingen del kan kallas vacker, men dock röjer en djupt religiös känsla. Enligt sin melodie är denna sång icke egnad att på fridens wingar höja mennisko-anden upp öfver jordens dunstkrets; men att fylla syndarens hjerta med ångest och bäfvan, att hos det svaga mennisko-barnet injaga fruktan för härarnes Gud¹¹⁷⁶, dertill synes Lama-messan vara werksammare än till och med en protestantisk lagpredikan.¹¹⁷⁷ Wi tala naturligtvis¹¹⁷⁸ icke om våra egna känslor, men der står wid dörren en fattig Burät, som tyckes skälfva i alla sina lemmar och leder, under det han hör på sången. Plötsligt dåna trumpeterna, det blåses i alla pipor och basuner, metall-skifvorna slås tillsammans 18 och 19 det skraller till, liksom wore den yttersta domen förhanden. Nu dignar den arma Buräten ned på sitt anlete, och allt utwisar att han icke drifver en conventionell lek med sina förtviflansfulla åtbörder, utan känner sitt hjerta djupt skakadt af Zebaoths mäktiga stämman.

Fördriåta wi oss nu att genom den öppna ingången skrida till det allra heliga ste eller sakristian, så måste wi känna vårt öga mäktigt bländadt af den himmelska glans, som strålar oss till möte. Här äro icke allenast väggarna uppfyllda med målade burchaner, utan i fonden af sacristian står ett altare belastadt med bilder af den blankaste messing och somliga till och med förgyllda. Midt på altaret sitter Prästernas höga beskyddare (Laman Tschodbo) och njuter af de rökoffer, som upptändas till hans ära. Höger¹¹⁷⁹ om honom se wi en mindre bild, föreställande *Maiden*¹¹⁸⁰ och wid hans sida wisar man oss 19 ett helt palats, hvori burchanen Arjabola¹¹⁸¹ säges sitta innesluten. På venstra sidan om altaret stå

likaledes gjutna bilder af de sexton Naideng, af Schigimuni och andra stora burchaner.¹¹⁸² Framför denna Guda-*stat* ses en spegel, och en mängd blanka messings-koppar, uppfyllda med heligt watten, med säd och andra offer. På altarduken finnas dessutom många särskildta slag af offer, hvilka till större delen äro tillredda af smör och andra ätbara ingredienser.¹¹⁸³ Framför burchanerna brinna talrika lampor och helig rökelse uppstiger ur offer[-]charen^{1184, 1185}

För att lemna en omständligare beskrifning af Lama-templet, dertill wore en exposition af sjelfwa den Buddhaiska religions-läran¹¹⁸⁶ oundgängligen nödvändig.¹¹⁸⁷ Men af fruktan att härigenom ledas på afvägar wilja wi nu taga vårt afträde ifrån templet och följa vår ledsagare till Chamba-Lama, hvars boning är belägen utanför det widsträckta trädstaketet,²⁰ som skiljer samtliga kyrkbygnaderna ifrån Presternas boningar. Dessa boningar bestå till större delen af låga, eländiga kojor, uppbyggda i Burätisk styl. Ett lysande undantag gör likwäl Chamba-Lamas bostad, som äger en bättre architectyr och består af twenne små etager. Chamba-Lama residrar sjelf på nedra bottnet och hans kabinet utgör en kyrka i miniatyr. Här finnes ett altare, uppfyllt med samma slags föremål, som wi redan anmärkt¹¹⁸⁸ uti sacristian. Framför altaret brinna äfwen här talrika lampor och tid efter annan uppändes rökelse för burchanerna af de tillstädeswande lägre Presterna.

Såsom sig bör, intager Chamba-Lama den öfwersta platsen i rummet. Swept i en röd mantel sitter han på en med rödt siden öfverdragen länstol¹¹⁸⁹ och blickar omkring sig så stolt som en Gud.

²¹ På ett²¹ wördnadsfullt¹¹⁹⁰ afstånd ifrån honom stå åtskilliga lägre Prestmän och lyssna med uppmärksam samt öra till sin ärade förmans andraganden. Chamba-Lama är föga mäktig det Ryska språket och måste derföre låta alla sina tankar öfversättas för mig af

The footnote refers to *Introduction à l'histoire du Bouddhisme Indien* (1844) by the French Orientalist Eugène Burnouf (1801–1852). Burnouf was a pioneer of Iranistics. Brockhaus Enzyklopädie 3: 511 [Burnouf, Eugène]. (TS – JJ)

1183 There are different types of sacrifices depending of the content of the cult performed, but edible ingredients are common in them. Tucci – Heissig 1970: 141. (TS)

1184 offer-/charen

1185 Castrén bought some Buddhist items and sold them later to the Ethnographic Museum of the Alexander University in Helsinki. Lehtinen, I., 2017: 105, 134–139. (TS)

1186 religions-/läran

1187 Here Castrén reveals that he is informed about the principles of building a Tibetan Buddhist temple according to the *mandala* picture of the world. Keilhauer – Keilhauer 1985: 180–185. (TS)

1188 anmärkt || sett

1189 län-/stol

1190 wördnadsfullt || wördnadswärdt

- 1191 *sina Prester* || de närvarande
 1192 This sentence was omitted in Castrén 1848i, obviously because of censorship.
 1193 *i [...] antagit* || antagit
 1194 *i [...] wandel* || sedlighet
 1195 The Gančžur is a collection of 12 writings attributed to Siddhārtha Gautama himself (Buddha Shakyamuni) and the Dančžur contains 18 writings by other authors of Mahayana Buddhism. Лепехов 2009a; 2009b; Галданова & al. 1983: 82. (TS)
 1196 *hvad* || allt
 1197 *kommer att* || skall
 1198 *meddelade mig Chamban* || lät Chamban meddela
 1199 The Dalai Lama was the religious and political leader of the Tibetans. The 11th Dalai Lama Khedup Gyatso (Mkhas-grubrgya-mtsho) reigned in Castrén's time (1838 until 1856). Despite losing political power and living in exile since 1959, the Dalai Lama still has considerable influence in Tibet today. Tcheuky Sènguè 2002: 172; Maher 2005: 133; Norman 2005; Encyclopædia Britannica Micropædia 3: 854 [Dalai Lama]. (TS)

en bland sina¹¹⁹¹ Prester. Samtalet gäller den Buddhaiska religionens företrädare framför alla andra religionsläror. Detta företrädare grundar Chamba-Lama på Buddhaismens höga ålder, rika litteratur och den stränga sedlighet, som råder hos denna läras anhängare. Med mycken ifver och wältalighet söker han ådagalägga, att åtminstone de Sabaikalska Buräterne på närvarande tid äro högst illa betjenta med Christendomen, alldenstund de icke förstå det Ryska språket och ej äga någon möjlighet att komma till insigt af den Christna lärans föreskrifter. Också¹¹⁹² anser han det wara genom erfarenheten noggsamt bekräftadt, att de Buräter, hvilka i¹¹⁹³ sednare tider antagit den Christna läran, försjunkit i den djupa ste osedlighet. Deremot yrkar han om sina egna trosförwandter, att de med yttersta noggrannhet iaktaga sin kyrkas föreskrifter och känna en djup fasa för synden. Hwad särskildt clerici beträffar, så yttrar Chamba-Lama den öfvertygelse, att de Buddhaiska Presterne både i kunskaper och i¹¹⁹⁴ sin religiösa wandel wida öfverträffa de christna. "Då af en christen Prest", utlåter sig Chamban, "enda fördras en ytlig kännedom af några evangelier och epistlar, några psalmer och böner, så måste deremot en Mongolisk Lama känna Gandshur, Dandshur¹¹⁹⁵ och många andra böcker, hvilka tillsamman utgöra flere hundrade tomer. Dessa böcker läras hos oss på Tibetanska språket, och hvad¹¹⁹⁶ som ur den föredrages wid gudstjensten, allt detta måste våra Prester känna utwändigt, emedan ingen bok får begagnas wid Gudstjenstens förrättande. Alldeles oundgänglig är för en Buddhaisk Prest äfven en insigt i astronomien, medicinen, calliographien, boktryckeri-konsten, offer-tillredningen o. s. v. Derjemte måste hvar och en, som låter inwiga sig till det andliga ståndet, göra ett edeligt löfte inför Presterne att natt och dag hafva Gud i tankarne, att läsa mani, att fasta, bedja och uppfylla budorden, hvilka för de högre Presterne äro 253 till antalet."

Så utbredde sig Chamba-Lama långt in på aftonen öfver förträffligheten af sin Schigimunianska religionslära, men han berörde härvid endast dess yttre föreskrifter och undvek med yttersta försigtighet allt som angick sjelfva dogmerna. Samma försigtighet iaktog han äfven i alla medicinska och astronomiska frågor. Deremot ordade han med mycken frimodighet i historiska ämnen, anförde många underbara berättelser och Dshingis-Chan, förtäljde om den Chinesiska Kejsarens sten, som skall hafva förespått att hvita Chanen kommer¹¹⁹⁷ att eröfra det Chinesiska riket ända till Peking o. s. v. Wid en tillfälligtvis väckt fråga om Tibet lät Chamba-Lama uppsöka ett gammalt manuscript af en Burätisk Pilgrim, som omkring år 1770 gjort wallfart till Dalaj Lama. Ur detta document meddelade¹¹⁹⁸ mig Chamban följande korta upplysningar:

”I Tibet finnas tvenne andliga öfverhufwuden: *Dalaj Lama*¹¹⁹⁹ och *Bogdo Bantschin*¹²⁰⁰, den förre boende i landskapet *Dujba*, den sednare i *Sanba*. Fordom innehade Dalaj Lama den högsta både andliga och werldsliga makt öfver hela Tibet, men sedan detta rike år 1713 råkat under Chinas herrawälde, har Dalaj Lama förlorat nästan hela sitt werldsliga inflytande och är till och med i kyrkliga ärender underordnad Bogdo-Bantschin.^{lxxxvii} ¹²⁰¹ Det oakadt njuter han ännu det största anseende i Tibetanska Riket, emedan han är

lxxxvii. Denna uppgift strider emot allt hvad jag inhemtat ur andra källor, hvilka angifva att Dalaj Lama är både kyrkans och statens högsta öfverhufvud, ehuru han i politiskt hänseende står under ledning af tvenne Chinesiska Generaler.

1200 The Pañchen Lama (or *Pañ'cen bla ma*, abbreviated from Pañdita Chan-po Lama), the second-highest leader of the Gelug Tibetan Buddhism after the Dalai Lama. In Castrén's time (1781 until 1854), it was the seventh Pañchen Lama, named with different spellings Lobzang Tenpai Nyima or Blo-bzang-bstan-pa'i-nyima. *Encyclopædia Britannica Micropædia* 9: 109 [Pañchen Lama]. (TS)

1201 Change in the footnote:

inhemtat ur andra källor || ur andra källor inhemtat

Translator's footnote in Castrén 1848i: 310:

“Die Namen der beiden Tibetischen Landschaften sind durch die *Burjätische* Aussprache ein wenig entstellt. Die erstere heisst དབུས *dbus* und wird jetzt *Ui* ausgesprochen, die Letztere གཙང་ *gtsang*; *Bantschin* aus dem Tibetischen བཤེན་པོ་ *pan-tshhen*, das seiner Seits wieder eine Zusammenziehung aus བཤེན་པོ་ཆེན་པོ་ „grosser *Pandita*“ ist.” (TS - JJ)

- 1202 Potala Palace in Lhasa in Tibet, founded in the 7th century CE. Unesco World Heritage Centre: Historic Ensemble of the Potala Palace, Lhasa, <http://whc.unesco.org/en/list/707>. (TS – JJ)
- 1203 The temple of Jokhang in Lhasa, also from the 7th century. Unesco World Heritage Centre: Historic Ensemble of the Potala Palace, Lhasa, <http://whc.unesco.org/en/list/707>. (TS – JJ)
- 1204 *högtiden* || Guds[tjensten]
- 1205 *finnes* || står
- 1206 The Congol' or Baldan-Brajbun-Lin datsan in Muroči near Kjaxta. Жемыева 2009. (TS)
- 1207 *Širee*, meaning 'table, chair, throne', an important temple, can refer to different temples. (JJ)
- 1208 The monastery of Ganden (dga'ldan), 40 km north.east of Lhasa, founded in 1409. See also the next endnote. Dowman 1988: 103. (TS)
- 1209 Translator's footnote in Cast-rén 1848i: 311:
 "Die vorstehenden Namen der Tibetischen Tempel sind durch die *Burjätische* Aussprache ein wenig unkenntlich geworden. Der *Dshou*-Tempel heisst mit seinem ganzen Namen ལྷ་སའི་ཚོས་ཁང་ *lhasai-tshhos-khang* und befindet sich auf dem *Potäl*berge; *Baldan Braibuun* muss འབྲས་ལྷུང་ས་ *abras-spungs* mit dem Epithet དཔལ་ལྷན་ *dpal-lidan* „glückselig“ sein; *Khegan* wird aus དགའ་ལྷན་ *dga-lidan* corrum-pirt sein; endlich kann *Sampo* schwerlich etwas anderes sein, als der Tempel སམ་ཡེས་ *samjes*,

❖ 26

kyrkans förnämsta helgon. Dalaj Lama bebor ett palats, som består af 999 kamrar och är uppbyggd[t] af rå sten ifrån berget Budalan¹²⁰². På en half wersts afstånd ifrån palatset reser sig den ryktbara kyrkan *Dshou*¹²⁰³, hvarifrån Budhaiska läran utbredt sig öfwer hela Tibet. I denna kyrka församla sig wid nyåret präster ifrån andra kyrkor och förrätta andaktsöfningar under loppet af 21 dygn. Antalet af de församlade Prästerna uppgår än till 18,000, än till 14–16,000. Alla dessa Präster åtnjuta, så länge högtiden¹²⁰⁴ warar, sitt underhåll ifrån Dalaj Lamas skattkammare, ty kyrkan *Dshou* står under hans uppsigt. På tio dagsresors afstånd ifrån *Dshou* finnes¹²⁰⁵ en annan betydlig kyrka, hvari 3000 präster äro ständigt tienstgörande. Öfwer denna kyrka har Bogdo-Bantschin högsta tillsynen. Utom dessa finnas ännu många andra mycket stora och praktfulla kyrkor. En af dem bär namnet *Baldan Braibulin*¹²⁰⁶ och äger 7000 tienstgörande Präster. I en annan, benämnd *Sire*¹²⁰⁷ uppgår Prästernes antal till 5000. En tredje med namnet *Khegan*¹²⁰⁸ räknar 3500 Präster. Slutligen finnes ännu en ansenlig kyrka, som är äldre än alla de nyssomnämnda. Här finnas 2500 Präster och kyrkan bär namnet *Sampo*" – – –¹²⁰⁹

❖ 27 ❖ Öfwerraskad att här finna ett ord, som i de Finska runorna är af den allra wigtigaste betydelse, lät jag afbryta läsningen af manuscriptet och sporde Prästerna, om de ej kunde lemna mig någon förklaring öfwer ordets ursprung och ethymologie. Härtill genmälte man att *Sampo*, såsom ordet af

Mongolerna uttalas, i Tibetiskan ljuder *Sangfu* och i detta språk betecknar en ”hemlig källa” (till all lyck-salighet), af *sangwa*, hemlig, F[inska] *sala* och *fu*, källa, upphof[,] F. *pää*. Denna förklaring tjenade att ännu mera öka min öfverraskning, ty äfven i Kalewala skillras¹²¹⁰ Sampo såsom en för lycka och wälgång outtömlig källa. ”Der är såning, der är plöjning, der är all slags wext och gröda, der en oförgänglig lycka”, qwäder Wäinämöinen i Kalewala om 28 det Finska Sampo.¹²¹¹ Tager man härwid ännu i betraktande, att den Finska mythen Pohjola, enligt hvad andra redan ådagalagt, till sin localitet sammanfaller med staden Cholmogor, så ligger den hypothes nära förhanden att äfven¹²¹² Kalewala-sångens Sampo är¹²¹³ en kyrka, nemligen det i Islands sagor frejdade Jumala-templet. Så anslående denna hypothes äfven förekommer mig, kan jag dock ej här widare utbreda mig deröfver, emedan den i alla fall ej kan göras gällande utan widlöftiga historiska undersökningar.¹²¹⁴

Också är det redan tid att wi taga afsked af Chamba-Lama samt det lärda Prest-collegiet wid Gusinoje osero. Härifrån leder vår wäg öfver en liten stepp till en wida frejddad Burät wid namn Njendak Banpylow.¹²¹⁵ Ur en af 29 Njendak författad sjelfbiografie finner man, att han i sjunde led härstammar ifrån en ryktbar Mongolisk härförare wid namn Baras Bagatur Taidsha Tsakyr, att han är em-betsman af 12te classen, öfverhufvudet (Taischa) för alla de till Selenginska domen hörande Buräter, korrespondent af Kasanska universitetet, att han med egna medel uppbyggt en lysande datsan, att han för sina många förtjenster om fosterlandet i allmänhet och Buräterne i synnerhet blifwit hugnad med en guld[-]medalj¹²¹⁶ och andra nådebewis, hvarå blotta förteckningen upptager fyra ark. Alla dessa upplysningar erhåller man endast ur pappret, ty i sitt wäsende är Njendak sjelfwa den Burätiska fromheten.

30 Han yfves ej öfver sina sju anor och sjutton titlar, 28

der als der älteste angesehen wird; s. Georgi, *Alphab. Tibet.* S. 240 folg. Klaproth im *Nouv. Journ. Asiatiq. Tom. IV.* S. 282 u. 292. Das *po* in *Sampo* ist wohl, wie oben bei Bezeichnung der Landschaften *ba*, nur der zur Unzeit hinzugefügte Tibetische Artikel. Somit ist auch die Herleitung von གསང་བ *gsang-ba* „geheim“ nicht richtig, und nebenbei ist die Aehnlichkeit dieses Wortes mit dem finnischen *sala*, wie des Wortes ལུ *phu* mit *pää* eine höchst zufällige.”

Georgi, *Alphab. Tibet.* cited above is *Alphabetum Tibetanum* by the Italian theologian and linguist Augustinus Antonius Georgi (Agostino Antonio Giorgi, 1711–1797), published in 1762. Fagioli Vercellone 2001: 302 (on the Internet: [http://www.treccani.it/enciclopedia/agostino-antonio-giorgi_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/agostino-antonio-giorgi_(Dizionario-Biografico)/)). (TS – JJ)

1210 *skillras* || är

1211 Kalewala: XX: 223–225: Siin’ on kyntö, siinä kylwö / Siinä kaswo kaikenlainen, / Siinäpä ikuinen onni. Castrén 2019: 272. (TS)

1212 *äfven Kalewala-sångens* || Kalewala-sångens

1213 *är [...] det* || är det

1214 Cf. Castrén’s description of Xolmogor on p. 412–413.

1215 Translator’s footnote in Castrén 1848i: 312:

“Der Name *Njendak* muss Tibetischer Herkunft sein; es sind aber mehrere Möglichkeiten da; am wahrscheinlichsten scheint mir eine Verunstaltung von

སྐྱོན་གྲགས *snjan-grags* „Ruhm, Berühmtheit.“ Sollte *Njendak's* Vorfahr im siebenten Gliede vielleicht der zu Anfang des 10ten Jahrhunderts häufig von *Sanang Setsen* genannte *Barsa Bolod* sein?“ (TS – JJ)

- 1216 guld-/medalj
 1217 *sitt hus* || sin boskap
 1218 *tabuner* || Buräter
 1219 Burät-/stuga
 1220 *wacker* || särskildt
 1221 *sedan* || derpå
 1222 träd-/boningar

gör ej wäsen af sina långa meriter, utan håller det för angelägnare att vårda sitt¹²¹⁷ hus och hafva ett waksamt öga öfver sina tabuner¹²¹⁸. Liksom hvarje annan Burät går han klädd i en fårskinnspäls, som blott wid högtidliga tillfällen bär ett öfverdrag af siden. Hans boning består än af ett tält, än af en vanlig Burät[-]stuga¹²¹⁹; men till emottagande af förnämra gäster har han uppfört en wacker¹²²⁰ bygnad tätt inwid sin egen låga hydda. Fromt tillgifven sina fäders tro och seder har *Njendak* med all ifver egnat sig åt den Mongoliska litteraturen och försett sig med en utmärkt samling af Mongolernes religiösa skrifter, hvilka stå hvarje litteraturens wän till fritt begagnande.

- ☞ 31 På dessa litterära skatter ruade jag ☞ mig i nära fjorton dagars tid och gaf mig sedan¹²²¹ åter ut på de monotona steeperna. Jag hade endast några få stationers wäg till *Kjachta*, men äfwen de förekommo mig nog långa i anledning af den folktomhet, som herrskade i nejden. Endast här och der syntes några Burätiska ulusser, hvilka jemwäl woro af den beskaffenhet att ögat föga fägnade sig öfver deras anblick. Buräterne bodde ännu i sina winterläger och jag anmärkte, att de förmögnare hade till winter-bostad uppbyggt små Ryska stugor, då deremot de fattiga till större delen uppehölo sig i vojloks-tält, hvilka woro af samma utseende och construction
- ☞ 32 som de Tatariska.^{lxxxviii} Utomdess bemärkte jag ☞ hos mindre bemedlade personer en slags trädboningar¹²²², som utgjorde ett mellanting af tält och stuga. Dessa boningar woro åttkantiga jurt med låga väggar och ett högt tak. Liksom i tälten hvilade

lxxxviii. Det förtjenar anmärkas att vojlokstältet hos Tatarerne utgör den vanliga vinter-boningen och till sommaren utbytes emot ett tält af näfver. Buräterne bo deremot företrädeswis om sommaren i vojlokstältet, men pläga då till åstadkommande af luftdrag höja vojloksbäckningen några tum upp ifrån marken.

taket äfven här på ett stockwerk, som underhölls af fyra stolpar. Någon ugn fanns ej, utan elden brann i midten af rummet och röken banade sig ut genom ett hål i taket, som äfven tjenade till fönster. Å ömse sidor om eldstaden lågo¹²²³ några bräder, föreställande golf. Gentemot dörren stod en bänk eller divan, och framför denna sågs här och der en mer eller mindre utvald samling af Burchaner. På den venstra sidan om ingången stodo wanligen bänkar, kiistor eller skrin, men på den högra warseblef jag merendels hyllor, uppfyllda med koppar, kittlar, näfverrifvor¹²²⁴ m. m.

☞ 33 ☞ Liksom vojlokstälten begagnas äfven nyssnämnda boningar mest om sommaren. Wintertiden tjena de till kök och bebos äfven i nödfall af fattiga familjer. Såsom nödfalls-boningar begagnas dessutom tält af bark, trädrötter, hö o. s. v. För boskapen bygges stundom ett eländigt tält, men vanligtvis blott en obetäckt inhägnad. Smärre wiäthus äro ej ovanliga. De timras vanligen¹²²⁵ af bräder, uppföras¹²²⁶ på hjul och äro så lätta, att ett par oxar draga dem efter sig wid inträffande nomad-färder. Somliga bland dessa rullande hus utgöra små kapell samt äro uppfyllda med burchaner, heliga böcker o. s. v.

Ehuru Buräten i närwarande tid redan förstår att uppföra boningar af särskildta slag, fortfar dock vojlokstältet allt ännu att utgöra hans mest älskade boning. ☞ 34 ☞ Här inreder han sig med wida mera smak och elegans än både i winterstugan och sommarjurtten. Hos en rik Burät är tältet långsmed hela den venstra sidan om ingången uppfyllt med dyrbara, ofvanpå hvarandra uppradade kiistor, hvilka sägas innehålla zoblar, fina tyger, helgedags-kläder¹²²⁷ o. s. v. På den högra sidan om ingången¹²²⁸ är antalet af brokiga kiistor wida mindre, men här ser man åter den del af wäggen, som witter åt dörren, uppfyllt med glänsande thekök, kastruller, caffe-pannor och andra köksredskap, hvilka stå uppradade på hyllan blott till fägnad för ögat. Midt emot dörren

- 1223 lågo || hade man
 1224 näfver-/rifvor
 1225 vanligen af bräder || af träd
 1226 uppföras || ~ ofta
 1227 helgedags-kläder || dyrbara ~
 1228 ingången || dörren

1229 silfver-/fästen
 1230 guld-/smycken
 1231 siden-/toffs

står divanen, uppbäddad af mjuka vojloksmattor och ofvantill betäckt med rödt kläde eller något fint tyg. Framför divanen paraderar den Buddhaiska Gudaſtaten med dertill hörande pukor och basuner. Å ömse sidor om divanen har jag ſtundom varse-

❖ 35 blifvit ❖ silfverprydda sadlar, gamla bössor med silfverbeslagna kolfvar, svärd med silfver[-]fästen¹²²⁹, silfver-kannor, zirligt utsmyckade bågar och pilar, panzar-skjortor o. s. v. I somliga tält har jag till min förundran anmärkt, att de ſtolpar, hvilka underhålla taket och dagligen nedrökas under eldningen, warit färgade med indigo och ofvantill utsmyckade med fint silfver-arbete.

Det är tydligt att de Buräter, hvilka egna en så utmärkt omsorg åt sina boningar, för ingen del försumma sin toilette. I hvardagslag kan get- eller får-skinnspälsen wara lagom för både fattig och rik; men gäller det att wisa sig i parade, hvar finner man wäl en nattrock af svartare soblar och finare siden än hos den råa Buräten? I damernas toilette måste

❖ 36 man framför allt skänka ❖ sin beundran åt de brokigt skimrande ſtenar, perlor, silfver- och guld[-]smycken¹²³⁰, hvilka icke allenaſt pryda armar och hals, utan i talrik massa nedhänga öfverallt, der en örsnibb, en hårlock, en duk, en bandſtump låna ett fäſte åt ſlika dyrbarheter. Genom denna yttre herrlighet framskiner af ſilke eller någon annan finare chineſisk materie en mycket wid, ända till hälarne nedhängande klädning, ſom framtill faſtknäppes, men ej tillsnöres om lifvet. Ofvanpå denna klädning ſer man Burätiska damer, i ſynnerhet då de ſitta till häſt, bära ett tätt åtsittande lifſtycke utan ärmor[.] Både män och qwinnor bära på hufvudet en ſpetsig sidenmöſſa med zobelskinns-bräm och en röd ſidentoffs¹²³¹ öfwerſt i ſpetsen. På fingrarna ❖ glimma guld- och ſilfver-ringar; ifrån gördeln nedhänga långa knifvar med glänsande ſlidor; den chineſiska meſſingspipan utgör ett non plus ultra af prydlichkeit.

Så omgifver sig äfven hos Buräterne den rike med glans och ståt, medan den fattige nödgas bära lifvets ok med möda och sorg, under suckar och tårar. En fattig Burät bebor wanligen ett nedrökt, genomskinligt vojlokstält, som skänker honom ett alltför otillräckligt skydd emot vinterns stormar. Och i detta tält består den lösa egendomen uti några svarta trädskrin, några grytor, byttor och näfver-rifvor, några sönderslitna vojloksmattor o. s. v. Sällan är Buräten så fattig att han ej äger några kor och får, ty i saknad af dessa husdjur kan han hvarken föda

☞ 38 ☞ eller kläda ☞ sig, utan måste underkafta sig det afskydda trældomsoket. Äfven ridhästen anses¹²³² höra till de nödwändiga husdjuren, men den kan likväl umbäras, och i detta fall gör Buräten sina resor antingen till fots¹²³³, eller sätter sig än på en ox, än på en långbent kamel. Hwad klädedrägten beträffar, så utgör fårskinnspälsen den fattiga Burätens allt i allom. Schlafrockar af Chinesiska tyger widröra aldrig hans leder, utan samma tunga fårskinnspäls får göra tjenst både vinter och sommar, i hetta och köld, i regn och solsken. Är hettan alltför brännande, så ser man Buräten liksom Tataren afkläda sig fårskinnspälsen och gifva sin nakna kropp till spis åt mygg, flugor, brömsar och getingar.

☞ 39 ☞ Anmärkningsvärdt är att i födo-ämnen och mat-tillredning föga eller ingen olikhet kan skönjas hos rika och fattiga Buräter. Deras förnämsta föda består uti Mongoliskt the, som uppkokas med mjölk, uppblandas med smör och förtäres utan vidare tillbehör. Denna anrättning har äfven wunnit burskap hos härwarande Ryssar och föregifwes utom sin närande kraft hafva egenskapen att hela sjuka lungor. Näst thet intager hos Buräterne mjölken det förnämsta rummet. Härtill komma ost, smör och sommartiden airanen eller mjölkbrännwinet. Ehuru många Buräter äro åkerbrukare, begagna de likväl

☞ 40 ☞ ganska sällan bröd i hvardags[-]☞lag¹²³⁴. Icke en gång köttet hör till de hvardagliga födo-ämnen, och

- 1232 *anses* || <h[öra]>
 1233 *fots, eller* || fots <--->
 1234 *hvardags-/lag*

- 1235 husmans-/kost
 1236 lands-/bygden
 1237 är || utgör
 1238 klädes-/priser
 1239 *fortfarande blifva* || blifva

fisk ser man hos Buräterne nästan alldrig. Det är med ett ord thet, hwarmed Buräten egentligen lifnärer sig under årets alla dagar, och denna föda är lika allmän hos både fattiga och rika.

Samma the utgjorde den husmans[-]kost¹²³⁵, hwarmed äfven jag undfägnades i hwarje uluss, in till dess jag nådde den allmänna landsvägen. Här mötte mig ej mera några ulusser, utan endašt oodlade och obebodda bygder, nakna štepper, furubewuxna moar, sandiga åsar och en i alla afseenden torftig natur. Det war en wäg, enkom banad för poštiljoner och det slags resande, hvilka färdas ifrån šad till ❖ 41 šad utan att någonsin ❖ upplåta sitt equipage i afsigt att offra en blick åt den fattiga landsbygden¹²³⁶. Lyckligtwis var denna wäg icke lång till verštalet, ty efter att hafva tillryggalagt ett par stationer, anlände jag till den ryktbara handelsplatsen Kjachta wid Chinesiska gränsen.

Kjachta är egentligen namnet på en liten flod, som utfaller i Selenga, men med samma namn betecknas i dagligt tal jemväl den Ryska šaden *Trojtskosawsk* med sina förštäder *Torgowaja Sloboda* och *Ušt-Kjachta* samt den Chinesiska köpingen *Majmatschin*. Alla dessa localiteter äro i och för sig ganska obetydliga, men för den Ryska handeln äga ❖ 42 de en utomordentligt šor betydelse. Längs ❖ hela den Sibiriska gränsen är¹²³⁷ Kjachta i närwarande tid den enda ort, hvarest Ryssland och China träda i handels-relationer med hvarandra. Här åter drifwes en colossal handel, ty allt sitt chinesiska the erhåller Ryssland ifrån Kjachta och afsätter på samma ort till China kläde och pelswerk för vid pass femtio millioner [Rubel] B[an]co årligen. Chinesarne klaga wisserligen öfver de Ryska köpmännens höga klädes[-]priser¹²³⁸ och hota att rigta hela sin handels-rörelse på England; men det synes dock såsom skulle för Mongoliet och Chinas nordliga provinser relationerna med Ryssland fortfarande¹²³⁹ blifva de fördelaktigaste[.]

43 Lemnande detta ämne till Statistikers bedömande wilja wi nu ifrån vårt högqvarter i Trojtskosawsk göra en utflygt till den Chinesiska köpstaden. Efter en resa af fyra verst befinna wi oss utanför tullporten till den egentliga handelsplatsen eller Torgowaja sloboda. Bommen är nedfälld och åtskilliga Ryska tullnärer infinna¹²⁴⁰ sig med mycken beställsamhet för att inhändiga våra säkerhetskort och revidera vårt equipage. Sedan desse herrar på ett eller annat wis blifvit tillfredsställda, uppflyftas bommen och vår droshka flyger inom några ögonblick genom Torgowaja sloboda till den chinesiska stadsporten. Här står ingen wakt, här frågar man ej efter pass och contraband, men kusken gör icke dessto mindre halt utanför¹²⁴¹ porten, emedan det är en antagen sed att man promenerar till fots på gatorna i Majmatschin.

44 Porten som leder in i den himmelska staden är, såsom man lätt kan förstå, mycket trång; men hwad som brister i bredden, det ersättes fullkomligt genom portens höjd. Försedd med ett högt hwalv förhöjes nämnda port ännu¹²⁴² genom ett torn, som reser sig midt öfver hwalfvvet. Å ömse sidor om tornet stå colossala helgonbilder, hvilka jemväl skänka porten ett förhöjdt utseende. Staden, som är bygd i form af qvadrat, äger inalles åtta sådana ingångsportar, tvenne på hvar sin sida. Dessutom äro några qvarter af staden åtskillda från hvarandra genom samma slags portar, hwilka alltid om aftonen tillslutas och om morgonen åter upplåtas¹²⁴³. Ifrågawarande portar i förening med det trädplank¹²⁴⁴, som från alla fyra sidor omgifver staden, gifva densamma utseendet af en fästning eller ett fängelse.

Innanför staden fäster sig vår blick med wälbehag wid dess¹²⁴⁵ raka och renliga, ehuru nästan för trånga gator. Å ömse sidor om gatan fortlöper en rad af bygnader, bildande mot gatsidan en tätt slutten wägg, som endast afbrytes af portgångarne.

- 1240 *infinna* [...] *beställsamhet* || *infinna sig*
 1241 *utanför porten* || *wid stadsporten*
 1242 *ännu genom* || *genom*
 1243 *upplåtas* || *tillslutas*
 1244 *träd-/plank*
 1245 *dess raka* || *raka*

- 1246 *Nästan alla* || Alla
 1247 *widgår* || be[träffar]
 1248 *folktoma* || toma på dagdrifvare
 1249 konst-/färdighet
 1250 wal-/språk

Nästan¹²⁴⁶ alla bygnader wid gatan bestå af uthus och magaziner, hvilka öfverhufvudtaget äga en höjd af knappt två sashen. Utvändigt beslagna med lera och wanligen försedda med jerngaller i stället för fönster måste de ovilkorligen göra ett högst ofördelaktigt intryck ¶ på ett Europeiskt öga. Det wisar sig wid första ögonkastet att Chinesaren icke söker sin trefnad på gatorna, och hvad den lilla köpingen Majmatschin widgår¹²⁴⁷, så träffar man dess gator merendels alldeles folktoma¹²⁴⁸. Men att det icke dessto mindre herrskar rörelse i staden, kan man sluta af den talrika mängd hästar och kameler, som stå fastbundna dels utanför staden, dels på gatorna wid sidan af nästan hvarje portgång.

Hwad som på gatorna i Majmatschin mest fagnar den nyfikne wandraren, äro de praktfulla portikerna med sina höga, öfverhängande hvalf. Dessa hvalf underhållas af wackra pelare och prydas ¶ 47 ofvantill ¶ af en mängd svartmålade lerbilder, hvilka troligen föreställa Chinesiska helgon. Dessutom ser man under hvalfven ett helt gallerie af målade och i träd inskurna bilder, hvilka på det fördelaktigaste wittna om Chinesarnes konstfärdighet¹²⁴⁹. Slutligen äger hvarje porthvalf en eller flera med kalligrafisk skicklighet tecknade inskrifter, bland hvilka somliga innehålla husägarens namn, andra åter ett af honom antaget walspråk¹²⁵⁰, t. ex.

”Lugn och endragt”

”Den renaste rättrådigheten.”

”Rättrådigheten är den bästa källa till rikedom”

”Den genom ärfda dygder sig upprätthållande.”

¶ 48 ”Den genom lyckliga företag sig ¶ alltid förkofrande.”

”Den af lyckan städse gynnade.”

Genom porten träder man in på en gård, som att sluta af förhållandet¹²⁵¹ i Majmatschin framter det mest lysande i en Chinesisk stad. Gården är hos Chinesarne icke ett förvarings[-]ställe¹²⁵² för släddar, wagnar, såar och andra husgerådssaker, utan en promenad-plats eller fastmera en salong. Den står till en del under bar himmel och betäcket till en del af ett högt hvalf, som påtagligen skänker en rik och angenäm skugga i solhettan. Gården är från alla tre sidor tätt omsluten af bygnader, utgörande till en del boningsrum, till en del magaziner. Framför byg-

49 naderna står 50 runt omkring gården en rad af pelare, målade med dyrbara färger. Wäggarna till husen äro på gårdssidan ofta lakerade och prydas dessutom af målningar, inskrifter, inskränningar m. m.

I det inre af gemaken herskar en om möjligt ännu större snygghet och elegans än på den yttre sidan. Wäggarna äro öfverdragna med fina tapeter och utsmyckade med wackra målningar. Hela den främre delen af hvarje boningsrum upptages af en bred divan, som wanligen är betäckt med dyrbara mattor. Rundt omkring rummet stå betsade bord,¹²⁵³ stolar, kommoder och andra möbel, hvilka till en del

50 äro af Rysk tillverkning. In 51 gen ugn är synlig, ty eldningen verkställes under golfwet. Fönstren bestående dels af glas, dels af papper, äro mycket små och rummen följakteligen mörka. Nästan hvarje rum äger en särskildt ingång från gårdssidan och köks[-]departementet¹²⁵⁴ är alltid afskildt ifrån boningsrummen.

Om Chinesarnes husliga lif erhåller man i Majmatschin en högst ofullkomlig föreställning, så wida många af stadens inwånare lefwa på resande och alla på ungarls fot.^{lxxxix} Med förbigående af

---

lxxxix. Det skall finnas en lag i China, som stadgar att ingen qvinna får röra sig utom landets gränсор, icke en gång i Mongoliet, som är ett Chinesiskt lydland.

1251 *förhållandet i Majmatschin* ||
förhållandet

1252 förvarings-/ställe

1253 *bord*, || bord och

1254 köks-/departementet

- ☞⁵¹ detta ämne kan jag dock ej underlåta att nämna ett ord om den utomordentliga gästfrihet, hvarmed Chinesarne i Majmatschin bemöta hvarje besökande främ- ling. Det är i synnerhet under nyårs-högtidligheterna, som denna gästfrihet framstrålar i sin fulla glans; men äfwen på hvarje annan tid blir man i Majmatschin med wälwilja emottagen och undfägnad med the, to- bak, win, chinesisiska frukter och confecter m. m. Midt under sina trängnaste göromål är Chinesaren ledig att emottaga och undfägna objudna gäster, hvilka blott af nyfikenhet besöka honom. Ehuru stolt öfver sin nation- alitet hyser han för mycken takt för att låta sitt för- menta företräde påskina ☞^{i²⁵⁵} närwaro af sina ut- ländska gäster. Å sin sida fordrar han med rätta samma artiga bemötande af gästerna, och de talrika resande, som föra klagomål öfver de i Majmatschin wistande Chinesares grofhet, torde genom sitt eget uppförande hafva gifvit Chinesarne anledning till missnöje. För min del har jag i Majmatschin rönt en artighet, hwari man med fog ej kan klandra annat än öfverdriften.

Anm[ärkning]. Att ofvanstående anteckningar, som äro skrifna under en swår frossfeber, sluta ungefär der de börja, är ett fel eller kanske hellre en förtjenst, som

- ☞⁵³ icke bör tillskrifvas mig utan min ☞ läkare, hvilken ansett det wara nödigt att tills vidare förbjuda mig all tanke-ansträngande sysselsättning.

Irkutsk den 10/22 Augusti 1848

M. A. Castren.

Appendix 24.1

159 *Bite*¹²⁵⁶ har wäl i¹²⁵⁷ det närmaſte förſvunnit ur folkets minne, men att Kirgis[erne] för[e] Mongolernes ankomſt warit boende i landet, är en wid öfra Selenga allmänt¹²⁵⁸ gängse trad[ition]. Alla¹²⁵⁹ de jordkummel eller kurganer, som anträffas på den Selenginska ſteppen tillſkrifvas uttryckeligen Kirgiserna och benämnas äfven på¹²⁶⁰ många ſtällen, i s[yinner]het vester om Selenga Kirgisi-*uſur*¹²⁶¹ d. ä. Kirgis-bon eller boningar. Det¹²⁶² är urſpr[ungligen] bevisligt, att åtminstone¹²⁶³ icke alla här befintliga kurg[aner] är[o] af Turk[isk] upprinnelse, men att Turk[arne] af¹²⁶⁴ ålder warit boende i landet, dertill kan man till och med sluta af åtsk[illiga]¹²⁶⁵ ortsnamn, hvilka¹²⁶⁶ äga en Turkisk rot, t. ex. *Kudaj*, *Gud*, *Kudarej* (af s[am]ma ſtam),¹²⁶⁷ *Tura*, *ſtuga* o s v

Min källa uppgifver vidare att i 11 led efter *Bartotschino* af *Torgoloshin Bajin* föddes tvenne söner: den äldre *Dobo Sochor* och den yngre: 163 *Dobo Mirgin*, bland *b*)¹²⁶⁸ hvilka den förra blef ſtamdader för Kalmukerne och den ſednare för Mongolerne. Om Buräternes härkomſt nämnes ej ordet, men trad[itionen] angifver uttryckeligen, att kalmuker och Buräter härſtamma ifrån s[am]ma fader. Dessa ſtammars gemens[am] urſprung bevisas äfven af öfverensſtämmelsen i ſpråket, och ſjelfva benämningen Burät är wäl endast en dialect-förändring af Oirat, såsom Kalmukerne äfven benämnas. Hvad som göra

1256 The mscr of this fragment is KK Coll. 539.26.19 (Varia 1.19) p. 159–162, measuring ca. 18 x 21 cm and p. 163–164, measuring ca. 17 x 26 cm. The pages have been numbered in the wrong order in the library.

1257 *i* [...] *minne* || i folkets min[ne]

1258 *allmänt* || m

1259 *Alla de* || Alla här befi[ntliga]

1260 *på* [...] *om* || vester om

1261 *Khirigsuur*, cf. on p. 1499.

1262 *Det* || <Om>

1263 *åtminstone* || <--->

1264 *af* || <st.>

1265 *åtsk. ortsnamn* || 1. många ortsnamn || 2. fl[era]

1266 *hvilka* || ~ dels

1267 *stam*), || ~ dels förekomma inom de andra af Turkar bebodda områden, t. ex. Tu[ra]

1268 *b*) [...] *Mongolerne*. || b) hvilka den äldre ſednare blef stamdaden för Mongolerna

- 1269 Čingis Xaan (Genghis Khan) (ca. 1165–1227), the first Khan of the Mongols. Bawden 2010. (TS)
- 1270 *voro* [...] *vid* || 1. bodde || 2. voro boende bakom || 3. voro boende i när[heten]
- 1271 *Häri från* [...] *dragit* || 1. Häri från sägas Kirgiserne för <--> vid pass 500 år tillbaka hafva dragit || 2. Häri från sägas åt[skilliga]
- 1272 *till* || mot
- 1273 Toghon Temür, Togon-temür or Togontömör (1320–1370), Emperor of China in 1333–1368 and the last Khagan of the Mongols. Encyclopædia Britannica Micropædia 11: 821 [Togon-temür]. (TS)
- 1274 *åt vester* || 1. vidare ti[ll] || 2. åt vester till sina närw[arande] boningss[tällen]
- 1275 *alla* [...] *berättelser* || 1. den || 2. alla de traditioner och historiska || 3. alla de muntliga och skriftliga meddelanden
- 1276 *af* [...] *upplysande* || till <-->
- 1277 *så* [...] *förhållanden*. || deras forntid. Också har jag i <=> ännu ej hunnit till alla deras pröfva ~~halten~~ af deras halt och inre consequens; men så mycket
- 1278 *man* [...] *Tschuderne* || 1. då hos landets Ryska befolkning förekomma talrika ~~traditioner~~ berättelser om de frejdade Tschudernes || 2. man hos Buräterne om detta fornfolk ~~ej weta~~ ej äga
- 1279 *Turkar* || B[uräter]
- 1280 *stammar* || ~ måhända
- 1281 *Dessa* [...] *betydelse* || 1. Många bland dessa orsnamn äga väl mig weterligt ingen betydelse <=> men <dels> || 2. Få bland dessa äga väl en || 3. Många bland dessa orsnamn äga väl mig weterligt ingen bet[ydelse],

Buräternes identitet med Kalmukerne nästan otvifvelaktig, är den uppgift i min urkund att Oiraterne eller Kalmukerne under Dschingis Chans¹²⁶⁹ tid voro¹²⁷⁰ boende vid Bajkal. Häri från¹²⁷¹ sägas somliga *aimaker* af Burät-Kalmukerne hafva dragit sig till¹²⁷² Mongoliet och vidare västerut under de oordningar och inbördes krig, som föreföllo sedan Togos Temyr¹²⁷³, den 15de Chanen efter Dschingis Ch[an]. I år 1368 förlorat herraväldet öfver China. Om *Kirgiserne* angifver traditionen, att de äfven för 4–500 år mangrannt öfvergifvit landet och först dragit sig till Mong[oliet] samt derifr[ån] åt¹²⁷⁴ väster till de Saj[anska] stepp[erna].

Utrymmet tillåter mig ej att här utlägga alla¹²⁷⁵ de muntliga och skriftliga berättelser, hvilka blifvit mig meddelade af¹²⁷⁶ Buräterna till upplysande af så¹²⁷⁷ väl deras som andra befryndade stammars forntida förhållanden. I förbigående will jag endast anmärka, att man¹²⁷⁸ hos Buräterne ej finner några egendomliga traditioner om de frejdade Tschuderne, utan alla deras berättelser om detta ryktbara fornfolk synas vara lånade af landets Ryska befolkning. Öfverhufvud kan man i den Sabajk[alska] nejden svårligen uppvisa spår af några andra folkstammar än Turkar¹²⁷⁹ och Mong[oler]. Endast några få orsnamn synas dunkelt antyda att äfven Finska och Samojediska stammar¹²⁸⁰ i aflägsen forntid warit här hemmastadda. Dessa¹²⁸¹ orsnamn äga icke alltid n[å]g[o]n betydelse¹²⁸² men sjelfva¹²⁸³ deras ljudbyggnad och den omst[ändighet] att de tillika förek[omma] inom de af Finnar och Samojeder bebodda områden berättiga¹²⁸⁴ mig åtminstone till att förmoda dem wara af ett Finskt-Samojediskt ursprung. Sådana locala benämningar äro t. ex.¹²⁸⁵

 164

- ❖ 161 ❖ c) *Konda*, en benämning på särskildta små floder i Njertsch[inska] och Werchneud[inska] kretsen, samt på en af Obs bifloder, som bebos af Östjaker och Voguler.

Uda, en biflod till Selenga i Werchneudinska Kretsen och¹²⁸⁶ till Angara i den Nish[n]eud[inska]. Af samma ursprung äro måhända *Ur*¹²⁸⁷, en biflod till Jenisej. I Samoj[ediskan] äger *Uda*, *ur*^{1288?} bet[tydelsen] af hand arm.

Bachtā Bochta, *Bochto*, en biflod till i Njertsch[inska] kretsen och till Jenisej till dess nedra lopp.

Chasuj, en biflod till Selenga. Detta ord äger i Samoj[ediskan] betydelsen: *torr*.

Narym en biflod till Uruljunguj i Njertsch[inska] kretsen.¹²⁸⁹ Betecknar i Östjakiskan *kärr*¹²⁹⁰ och antr[äffa]s i Tomska Gouv[ernementet] såsom benämning på¹²⁹¹

- ❖ 162 ❖ *Purja*

Aga, en biflod till *Onon*. Ordet synes vara af samma ursprung sås[om] i Samoj[ediskan] *jaga*, *jaha*, flod, i Finskan *joki*, Lapp[skan] *joga*.

Selenga, *Karenga*, *Janga*, *Karga*¹²⁹² o. s. v. för-råda¹²⁹³ både genom sin ljudbyggnad och sin ändelse (*ga*, *nga*) ett¹²⁹⁴ Finskt-Sam[ojediskt] ursprung.

men dels jag || 4. Några bland dessa ortsnamn äga till och med en bet[tydelse] i de Finska och Samoj[ediska] språken, andra åter

- 1282 *betydelse* || ~ i Finsk[a]
 1283 *sjelfva deras* || deras
 1284 *berättiga* || gi[fva]
 1285 *t. ex.* || ~ bland – The sentence is incomplete.
 1286 *och* || som
 1287 *Ut, en biflod* || 1. i Minus[inska] kretsen och i Mongoliet || 2. de talrika floder <num-> || 3. biflodden || 4. <en>
 1288 It is unclear whether Castrén struck this word out.
 1289 The River Naryn or Bolšoj Naryn, running into the River Uruljunguj on the uppermost course of the latter. The Uruljunguj is a tributary of the River Argun' running into the Amur. (TS)
 1290 *kärr* || <-->
 1291 The sentence is incomplete.
 1292 *Karga* || ~, Purja
 1293 *förråda [...]* ändelse || 1. äga en ändelse som || 2. röja
 1294 *ett* || som
 1295 *Mongolerna [...]* *innewanare* || 1. redan före Mong[olerna] || 2. nejd st || 3. nejderna af Bajkal
 1296 *De Mong. [...]* *uppgifva* || 1. Det uppgifves || 2. Man finner hos || 3. De Mong. historiska skrift<---> || 4. De Mong. historiska den uppg[ift] || 5. De Mong. historiska [skrifterna] uppgifvit
 1297 *Širee-tü*, the one on the throne, a high-ranking lama or other regent. (JJ)
 1298 *lemnar [...]* *nyssomförmäldta* || 1. uppgifver ej || 2. förtäljer intet vidare om d[et] || 3. lemnar ingen vidare upplysning om det omförmäldta

- 1299 *många* [...] *ytra* || 1. de traditio[ner] || 2. på högre <-> se
- 1300 *en* [...] *stam* || 1. folk || 3. ett Turk[iskt]
- 1301 The sentence is incomplete.
- 1302 *rörande* || om
- 1303 *uppför* [...] *lilla* || till den lil[la]
- 1304 *sistn.* || denna
- 1305 *hästar* || ko[r]
- 1306 *Några Upplysningar* || *Upplysningar*
- 1307 *Finnar* || KK Coll. 539.29.14: *Finnarne*
 The final version of this report was sent by Castrén to the Ecclesiastical Expedition of the Imperial Senate in Finland and it is preserved as a clean copy by his own hand in KA Senate Archives, Ecclesiastical Expedition KD 22/5 1849, consisting of six pages on three sheets of folio size (35.4 x 22.2 cm). The draft in KK Coll. 539.29.14 p. 609–619 (Varia 4.14) consists of five loose sheets measuring ca. 21.5 x 35 cm. This edition follows the final version but its differences from the draft version have been shown and the pagination is given according to the draft version. See also Castrén 1848l.
 Senator Lars Gabriel von Haartman (1789–1859) had given Castrén the task of collecting information on the conditions of Finnish prisoners in Siberian mines, and Castrén’s report was discussed in the Senate of the Grand Duchy of Finland on 21 May 1849. Juntunen 1983: 88–89. The text was originally published as Castrén 1870c. (TS)
- 1308 Both criminal and political prisoners as well as prisoners of war were sent to Siberia since the 17th century. The mining industry, in particular, would not have been possible without prisoner labour.

❖ 160 ❖ Om andra äldre, försvunna folkslag funnos här på orten inga muntliga berättelser, men ur skriftliga urkunder finner man den upplysning att Mongolerna¹²⁹⁵ icke varit den Bajkalska bygdens urälsta innewånare. De¹²⁹⁶ Mong[oliska] historiska [skrifterna] uppgifva, att på den tid då i Tibet regerade en Furste wid namn Dalaj-Sobin-Aru-Altan Schiretu¹²⁹⁷ en af hans Embetsmän Longnam ägde tre söner, hvilka begåfvo sig till främmande länder och den yngsta, benämnd *Burtutschino* till den ”stora floden Baikal,” i hvars närhet han träffade ett folk, som benämnes *Bité*. Min källa, som är en gammal handskrift och förmodl[igen] ett utdrag ur Sinen Sitsen Chan Taidshi lemna¹²⁹⁸ ingen vidare upplysning om det nyssomförmälda folket, men många¹²⁹⁹ både lärda och olärda Buräter har jag hört yttra den förmodan, att ifrågawarande *Bite* varit Kirgiser d. ä. en¹³⁰⁰ Turkisk *stam*. Namnet¹³⁰¹

❖ 162 ❖
 CONT. Men i st[ället] för att uppehålla mig wid dessa benämningar

Efter dessa flyktiga anmärkningar rörande¹³⁰² den Sabajkalska nejdens äldre innewånare återkommer [jag] till min resa, som ifrån stränderna af Bajkal utan uppehåll fortgick till *Werchneudinsk* och härifrån uppför¹³⁰³ *Selenga* till den lilla staden *Selenginsk*. I nejden af sistn[ämnda]¹³⁰⁴ stad öfverraskades jag d. 4. Mars helt oförmodadt af bar mark och dammande landswägar. Boskapen betade på stepperna och herdarna redo af och an för att upprätt-hålla ordning i sin fyrfota här, som bestod af hästar¹³⁰⁵, kor, får, getter och kameler. Mycket liknande sig till vår etc.